

Tisdagen den 27 november

Kl. 16.00

Tisdagen den
27 november 1973

*Ang. utformningen
av vissa enkäter*

Förhandlingarna leddes av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Härmed anhålles om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden 4–14 december 1973 för deltagande i dels en FAO-konferens i Tokyo, dels möte med Nordostatlantiska fiskerikommissionen i London.

Stockholm den 22 november 1973

Georg Åberg

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 3 Ang. utformningen av vissa enkäter

Herr inrikesministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Lorenzons* (vpk) i kammarens protokoll för den 16 november intagna fråga, nr 307, och anförde:

Herr talman! Herr Lorentzon har frågat mig om vilka krav som bör ställas på en politisk enkät i syfte att utröna förutsättningarna för politisk information och propaganda på arbetsplatserna.

Bland de många krav som kan ställas på en enkät av detta slag vill jag särskilt nämna att den aldrig får utformas så att den enskildes politiska hemvist röjes.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka inrikesministern för svaret på min fråga, i synnerhet som den är formulerad på ett sätt som är helt i linje med vad jag själv anser.

Redan för 13 år sedan eller år 1960 motionerade den kommunistiska riksdagsgruppen och föreslog lagstiftning som tryggade rätten till politisk verksamhet inom enskilda företags områden under de anställdas arbetstid. Motionen avslogs av riksdagen på rekommendation av andra lagutskottet, som anförde följande: ”Den sålunda förordade lagstiftningen innebär, att den enskildes rätt att bestämma över områden och anläggningar, vartill han har ägande- eller dispositionsrätt, begränsas, därigenom att förbjuda politisk verksamhet inom sådana områden betages honom. Ytterst skulle lagstiftningen således innebära inskränkning i den enskildes rätt att råda över sin egendom. Vidtagandet av en dylik inskränkning skulle stå klart i strid med rådande rättsuppfatt-

Tisdagen den
27 november 1973

*Ang. utformningen
av vissa enkäter*

ning. Utskottet avstyrker därför motionen.”

Som framgår av det citerade uttalandet kunde det mycket väl ha varit skrivet av Svenska arbetsgivareföreningen. I andra lagutskottet var det dock socialdemokratisk majoritet.

Ären går, fram till 1969, då några enskilda socialdemokratiska riksdagsmän motionerade i samma fråga angående politisk information och propaganda på arbetsplatserna. Motionärerna hemställde om utredning. Utskottet ställde sig den gången positivt till motionärernas hemställan. Även denna gång var det ett enhälligt utskott. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets rekommendation. På uppdrag av riksdagen bemyndigade regeringen chefen för inrikesdepartementet att tillsätta en utredning. Utredningen kom att bestå av tre ledamöter och är sedan en tid i verksamhet med en enkät som omfattar 22 frågor, som ställs till företagare och arbetare på 500 arbetsplatser i landet.

En av frågorna gäller tydligen att utröna de anställdas politiska sympatier. Det är just den frågan som upprört folket ute på arbetsplatserna. Även socialdemokratiska tidningar har visat sitt missnöje. Enligt tidningen Arbetet gäller det att smygvägen utfråga arbetare om deras politiska sympatier. I en över hela sidan uppslagen artikel säger den socialdemokratiska tidningen Nya Norrland att det pågår en ”statlig utredning som rotar i arbetarnas politiska åsikter”. En av uppgiftslämnarna till Nya Norrland är enligt tidningen orolig för att SÄPO skall få ta del av undersökningsmaterialet, då inget i lagen lägger hinder i vägen för detta. Svaren skall kunna identifieras även i de fall de inte är undertecknade.

Min fråga till inrikesministern: Är det i linje med inrikesdepartementets intentioner och riksdagens beslut som dessa frågor har formulerats?

Herr inrikesministern BENGTTSSON:

Herr talman! För att verkställa det beslut som riksdagen fattat tillkallade min företrädare i ämbetet tre fristående forskare som enbart skulle utreda rådande rättsliga och faktiska förhållanden på detta område. Deras undersökning skulle sedan ligga till grund för de politiska beslut som eventuellt behövde fattas. Enkäten har självfallet utformats av dem själva såsom fristående forskare.

Det är riktigt att i enkäten togs upp den fråga som herr Lorentzon nämnde, och enligt min mening hade det inte varit nödvändigt att ta med den för att nå det eftersträfvade resultatet. Men jag tror inte att materialet kan användas för att utröna den enskildes politiska hemvist, för i det följebrev som forskarna har skickat till företagen och till de enskilda personerna påpekas att man ger anonymitet åt uppgiftslämnarna; det är alltså omöjligt att lokalisera den enskilde uppgiftslämnaren. Frågan var emellertid enligt min mening helt onödig.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag noterar att herr inrikesministern säger att frågan var onödig. Men skall utredare kunna få uppträda på det sätt som de gjort här, och har inrikesdepartementet godkänt dessa frågor? Efter vad inrikesministern nu har anfört får man utgå från att inrikesdepartementet

icke har godkänt formuläret -- det har skickats ut av dem som har haft hand om enkäten.

Vad det nu är fråga om är emellertid att materialet icke kan få användas mot dem som ställt sig till förfogande och lämnat svar. Jag vill påpeka att på det formulär som jag har i min hand och som bär överskriften "Inrikesdepartementet: Utredning om politisk propaganda på arbetsplatserna. Frågeformulär för ett urval svenska arbetsplatser" finns i övre högra hörnet på första sidan en särskild ruta avsedd för nummer på den person som lämnar svar på frågorna. Man kan alltså identifiera den person som besvarat enkäten. Det är detta som arbetarna ute på arbetsplatserna vänder sig emot: att materialet kan komma i händerna på SÄPO och politiskt inregistreras.

Det var ändå inte detta utredningen gällde enligt beslut av riksdagen den 28 oktober 1969. Det var i stället fråga om att folk på arbetsplatserna skulle ges större möjligheter att fritt föra politisk propaganda där -- inte om någon politisk inregistrering.

Herr inrikesministern BENGTTSSON:

Herr talman! Här har vi två frågor. Den första frågan gäller om inrikesdepartementet har godkänt formuläret. Självfallet inte. Dessa forskare är fristående, och de har utformat formuläret själva. Den slutgiltiga versionen av frågeformuläret har inte underställts departementet.

Beträffande den andra frågan, som är väldigt oroande, vågar jag ändå lugna herr Lorentzon. Det finns nämligen ingen möjlighet för någon annan än de tre forskarna att identifiera de företag som lämnat uppgifter i enkäten. Dessa försäkringar har jag fått och dem måste jag lita på.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Det är endast forskarna, säger inrikesministern, som har tillgång till materialet. Varför är de då så intresserade av att få fram namnen på de människor som lämnat svar? Det har ju ingenting med saken att göra om vederbörande heter Karlsson, Pettersson eller något annat. Att sedan frågan om politiska sympatier har ställts går liksom in i bilden med detta att svaret skall vara numrerat. Det gäller tydligen en politisk kartläggning av arbetarna.

De anmärkningsvärda förhållanden som framkommit under genomförandet av denna enkät såväl som utformningen av densamma talar enligt min mening för att en närmare precisering av riktlinjerna för utredningen borde lämnas. Är statsrådet beredd att ge sådana kompletterande anvisningar för att lugna folk på arbetsplatserna och för att över huvud taget få några svar på denna enkät?

Herr inrikesministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag hoppas att jag med det svar jag lämnat till herr Lorentzon på den här punkten har kunnat lugna dem som eventuellt är oroliga.

Tisdagen den
27 november 1973

Om tilläggsdirektiv till jordbruksutredningen med hänsyn till försämringen av världens livsmedelsförsörjning

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Herr inrikesminister, man lugnar inte arbetarna bara genom att säga det Ni sagt här, när det ändå i frågeformuläret finns en särskild ruta för numrering av de människor som lämnat uppgifterna. Var och en vet ju att man då är registrerad. Så länge detta förekommer finns också oron kvar på arbetsplatserna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om tilläggsdirektiv till jordbruksutredningen med hänsyn till försämringen av världens livsmedelsförsörjning

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Krönmarks (m) interpellation, nr 121, framställd den 16 oktober till herr jordbruksministern Bengtsson, och anförde:

Herr talman! Herr Krönmark har frågat om jag vill lämna sådana tilläggsdirektiv till den sittande jordbruksutredningen att den i sitt arbete kan beakta de nya förutsättningar för det svenska jordbruket som uppstått genom den förändrade och försämrade situationen för världens livsmedelsförsörjning.

Enligt direktiven till 1972 års jordbruksutredning bör utredningen överväga om det, med hänsyn till de förändringar som har skett under senare år av produktionsinriktning och produktionsteknik eller av andra skäl, finns anledning att ompröva produktionsmålsättningen. Jordbruksutredningen kan därför inom ramen för sina direktiv överväga den fråga som herr Krönmark har tagit upp i sin interpellation.

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! Jag vill först tacka jordbruksministern för svaret på interpellationen. Jag tycker att statsrådet Lundkvist har gjort en mycket hedersam debut som chef för jordbruksdepartementet genom att ge jordbruksutredningens direktiv den tolkning som framgår av svaret.

När jag läste direktiven fann jag att de var något oklart formulerade i det här stycket. Men med det klarläggande, som jag anser interpellationssvaret utgöra, finns det inga som helst begränsningar för jordbruksutredningen att utifrån den förändrade livsmedelssituationen i världen förutsättningslöst pröva produktionsstorleken för det svenska jordbrukets del. Det är mycket angeläget att detta klarläggande kommit till stånd, och jag hälsar det med stor tillfredsställelse. Läget på världsmarknaden i fråga om livsmedel är i dag ett helt annat än det var exempelvis år 1967 när riksdagen fattade sitt beslut om den framtida jordbrukspolitiken. Det var kanske ingen i den dåvarande riksdagen som var nog profetisk att kunna bedöma hur läget skulle vara år 1973, även om vi var några stycken som höjde ett varningens finger.

Situationen i dag är också helt annorlunda än när direktiven skrevs någon gång i maj-juni förra året. Det har inträffat saker på det här området som gjort att alla gamla begrepp mer eller mindre har vänts upp och ner. Medan man så sent som förra året diskuterade problemen med

Tisdagen den
27 november 1973

Om tilläggsdirektiv till jordbruksutredningen med hänsyn till försämringen av världens livsmedelsförsörjning

spannmålsöverskotten — det utgjorde ett problem att till låga priser föra ut dem utomlands — är läget i dag sådant att exempelvis vetepriserna på världsmarknaden ligger ungefär 30 kronor över de svenska.

Nu vet jag att det finns olika uppfattningar om huruvida den här situationen är tillfällig eller om den är av mera permanent karaktär. Det är klart att ingen kan med säkerhet förutsäga utvecklingen, men jag vågar i alla fall sälla mig till dem som hävdar uppfattningen att en kraftigt dumpad världsmarknad på livsmedelsområdet med all säkerhet är någonting som aldrig återkommer. Jag skulle vilja ange några skäl som talar för att den nu iråkade situationen inte är en tillfällighet utan något som vi måste planera för.

Det första skälet för att den med all sannolikhet kommer att vara bestående är att det kan förväntas en fortsatt befolkningsökning framför allt i u-länderna. Vi vet att dessa länder kommer att resa krav på större rättvisa vid fördelningen av jordens livsmedelsresurser. Vi vet också att dessa länder har fått ökade politiska möjligheter att göra sina krav gällande. På det internationella planet, främst inom FAO, är man på väg att institutionalisera överförandet av livsmedel till de delar av jordens befolkning som behöver sådan hjälp. Dessa livsmedelskvantiteter måste i första hand tas från världsmarknaden på livsmedel, som i och för sig är en rätt liten del av den stora kakan.

Men det är inte bara dessa länder som på ett annat sätt kommer att konkurrera om de framtida livsmedelstillgångarna utan det gäller också en rad andra stater — och det vill jag anföra som skäl nummer två — på ganska hög utvecklingsnivå. Låt mig nämna som exempel en del av de östeuropeiska staterna, som har tvingats prioritera maskininvesteringar och investeringar över huvud taget. De har nu fått en höjning av sin levnadsstandard och tvingas av politiska och andra skäl prioritera konsumtionen på ett annat sätt än tidigare. Även om man i dessa länder i dag har en kalorimässigt tillfredsställande försörjning gäller detsamma inte kvalitetsmässigt. Dessa stater uppträder redan i dag och kommer framför allt i ökande utsträckning i framtiden att uppträda som köpare på livsmedelsmarknaden, vilket gör att det där blir ett annat konkurrens-läge som enligt alla ekonomiska lagar kommer att verka prishöjande.

Därutöver finns ett tredje skäl som i dag har en rent skrämmande aktualitet, nämligen vad energikrisen kan föra med sig. Jag syftar då inte bara på den rådande akuta krisen till följd av Mellanösternkonflikten utan på den kris i världens energisituation över huvud taget som vi har att se fram emot. Jag tror att de flesta bedömare är överens om att vi är på väg in i ett nytt skede, där energin inte längre kommer att vara en billig produktionsfaktor som kan vägas mot andra, och att vi alla förutser att energin kommer att betinga helt andra priser i fortsättningen. Detta kommer givetvis att få sekundära effekter på alla områden, men jag vågar säga att det just inom jordbrukssektorn och inom livsmedelsproduktionen kommer att få rätt klara och genomgripande konsekvenser.

Jordbrukets behov av energi från oljeprodukter för traktorer, maskiner osv. kommer att bli en kostnadshöjande faktor. Jag vill framför allt peka på ett område. Jordbruksproduktionen i världen och i all synnerhet i vårt land är ju i hög grad beroende av användningen av ganska stora

Tisdagen den
27 november 1973

*Ang. lantbruks-
representationen
vid svenska be-
skickningar i
utlandet*

mängder handelsgödselmedel. Framställningen av handelsgödselmedel – jag tänker närmast på kvävegödselmedel, som är det verkligt intressanta i detta sammanhang – är som bekant utomordentligt energikrävande. Med hänsyn till de länkbara restriktionerna i fråga om energiförbrukningen och framför allt med hänsyn till de ökade priserna kommer detta med all säkerhet att bromsa användningen av handelsgödselmedel både i Sverige och i andra länder, vilket innebär att produktionsökningen per arealenhet – vilken under hela 1900-talet har framstått som något av en självklarhet -- kommer om inte att hejdas så i varje fall att bromsas. Detta gör att vi kommer att få mindre potentiella uttag per arealenhet i framtiden än vad vi kanske har räknat med och planerat för.

Med tanke på detta har vi – därom är tydligen jordbruksministern och jag överens – också fått ett nytt läge. Det borde därför finnas förutsättningar – och det är vi tydligen också ense om – för en förutsättningslös prövning av frågan. Jag vill bara förutsäcka – det är min mening, och jag tror att den är ganska väl underbyggd av fakta – att resultatet av en sådan prövning kommer att peka på att all areal i vårt land som över huvud taget är lämplig att odla med ett ekonomiskt rimligt resultat också bör odlas.

Därför hälsar jag med tillfredsställelse att riksdagen så småningom får formella möjligheter att ta ställning till det som en gång var omstritt, nämligen det principiella beslutet om produktionsbegränsning. Jag tror att vi alla kommer att vara överens om att beslutet kanske var motiverat på 1960-talet, om man anlade ett kortsiktigt perspektiv på jordbrukspolitiken, men i dag kan vara ödesdigert. Resurser i fråga om odlad jord som man förbrukar på det viset kan ju aldrig återställas.

Det svar som jordbruksministern har givit på min interpellation kommer säkert att vara en god stimulans för det utvecklingsarbete som försiggår inom svenskt jordbruk. Jag vill därför slutligen än en gång tacka herr jordbruksministern för den positiva inställning han har till den fråga som jag har tagit upp i interpellationen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. lantbruksrepresentationen vid svenska beskickningar i utlandet

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr *Hanssons* i Skegrie (c) interpellation, nr 128, framställd den 17 oktober till herr jordbruksministern Bengtsson, och anförde:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie har frågat mig dels om jag anser att regeringens handläggning av frågan om en utökning av lantbruksrepresentationen står i överensstämmelse med riksdagens beslut, dels om regeringen har för avsikt att återbesätta befattningen som lantbruksrepresentant i Bonn.

Lantbruksrepresentanter har under senare år varit placerade i Bonn, Bryssel och Washington. Tid efter annan har framförts förslag om en utökning av representationen. Bl. a. har frågan motionsvägen upptagits i riksdagen.

Jag vill först erinra om de uttalanden som år 1972 gjordes av jordbruksutskottet med anledning av motioner. Utskottet anförde bl. a. att en förstärkning av den svenska utlandsrepresentationen på jordbrukets område i Östeuropa var väl motiverad men ansåg att det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare pröva hur denna fråga lämpligen skulle lösas samt att vidtaga de åtgärder som kunde befinnas erforderliga i sammanhanget. Utskottet utgick vidare från att regeringen vid sin prövning av hithörande frågor beaktade behovet av speciell utlandsbevakning beträffande samtliga de näringsgrenar som ingick i lantbruksrepresentanternas verksamhetsområde och i sammanhanget jämväl uppmärksammade det alltmer ökade intresset av att den internationella utvecklingen på miljövårdens område noga följdes.

I motioner till 1973 års riksdag väcktes också förslag om en utökad lantbruksrepresentation. Vid behandlingen av dessa förslag underströk jordbruksutskottet giltigheten av de året innan anförda synpunkterna. Motiven för en förstärkning av den svenska utlandsbevakningen i fråga om jordbruks-, skogs- och livsmedelsområdet och beträffande miljövården inom de östeuropeiska staterna syntes enligt utskottet emellertid ha erhållit ökad tyngd sedan föregående år. Behovet att följa utvecklingen i Asien och andra delar av världen blir enligt utskottet alltmer påtagligt. Enligt utskottets mening talade därför starka skäl för att lantbruksrepresentationen redan fr. o. m. budgetåret 1973/74 förstärktes med en ny befattning för handhavande av dessa uppgifter beträffande de östeuropeiska länderna. Frågan om var befattningen tills vidare skulle placeras borde enligt utskottet få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bedöma. Utskottet förordade att befattningen skulle placeras i Moskva. Riksdagen gav sedan som sin mening till känna vad utskottet anført i anledning av motionerna och beslutade om medel för ytterligare en befattning som lantbruksrepresentant.

Befattningar som lantbruksrepresentant har sedan inrättats vid beskickningarna i Moskva och Nairobi. Den permanenta bevakningen av jordbruksfrågor m. m. i Bonn har därvid inskränkts. En tjänsteman vid lantbruksstyrelsen med stor erfarenhet av svensk-tyska frågor har emellertid förordnats att tills vidare under högst två månader per år bestrida göromål som ankommer på lantbruksrepresentant vid ambassaden i Bonn.

Det svensk-tyska samarbetet inom här aktuella områden bedrivs i många former. Bl. a. försiggår ett samarbete i form av arbetsgrupper på jordbruks-, skogs- och miljöområdena, vilket självfallet kan fortsätta även om det inte finns en permanent lantbruksrepresentant i Bonn. Eftersom Förbundsrepubliken Tyskland är medlem i EG kan tyngdpunkten i den handelspolitiska bevakningen i viss mån sägas ha förskjutits från Bonn till Bryssel. Bevakning från det allmännas sida av marknaden i de länder som är medlemmar i EG torde bäst kunna ske av lantbruksrepresentanten i Bryssel.

Förutsättningarna för en effektiv bevakning av de internationella miljöfrågorna har påtagligt förbättrats genom beslutet att placera en lantbruksrepresentant i Nairobi. Som bekant är FN:s miljösekretariat placerat i denna stad. En bevakning av jordbruks- och skogsfrågor i denna

Tisdagen den
27 november 1973

*Ang. lantbruks-
representationen
vid svenska be-
skickningar i
utlandet*

del av Afrika har naturligtvis även stort värde.

Jordbruksutskottet har i betänkanden de två senaste åren utgått från att Kungl. Maj:t uppmärksammar det alltmer ökade intresset av att den internationella utvecklingen på miljövårdens område noga följs. Vidare har utskottet framhållit att behovet att följa utvecklingen även i Asien och andra delar av världen blir alltmera uttalat. Enligt min mening står regeringens åtgärder därför i överensstämmelse med riksdagens beslut.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på interpellationen. Min fråga ställdes ju egentligen till statsrådet Bengtsson, och jag beklagar närmast att nuvarande jordbruksministern skall behöva försvara den handläggning av den här frågan som hans företrädare har tillåtit sig.

Jag förstår mycket väl att man från regeringshåll försöker försvara sitt handlings sätt här inför riksdagen. Men jag måste säga att det inte är någon stark argumentering som man har använt. Visserligen har vederbörande statsråd rätt att göra omplaceringar av utlandsrepresentanter. Men i den situation som förelåg i det här aktuella fallet kan det starkt ifrågasättas om man har handlat korrekt.

Interpellationssvarets referat av behandlingen i riksdagen 1972 utgör egentligen endast väl valda delar som är avsedda att försvara departementets handlings sätt. Men det finns i betänkandet nr 1 år 1972 från jordbruksutskottet också andra delar som är minst lika värdefulla i detta sammanhang. Jordbruksutskottet hänvisar till att utskottet 1971 uttalat att "enligt dess mening den specialbevakning av hithörande frågor som utfördes av lantbruksrepresentanterna i Bonn, Bryssel och Washington är av stort gagn och alltjämt fyller ett angeläget syfte". Och man fortsatte: "En förstärkning av den svenska utlandsrepresentationen på jordbrukets område därstädes bedömer utskottet sålunda vara väl motiverad — — ." Utskottet underströk i sitt betänkande 1972 att dessa synpunkter fortfarande ägde giltighet.

Sedan måste jag säga att det är något förvånande när man i svaret säger att det är av värde för oss att bevaka jordbruks- och skogsfrågorna i Nairobi. Det är möjligt — jag kan inte bedöma det — men nog förefaller det mig som om det har en prägel av Kajsa Warg över sig. Man tar vad man har, om man inte har något annat att referera till.

Naturligtvis har, som jag sade, Kungl. Maj:t rätt att omsätta riksdagsbeslutet i handling såsom man vill. Men man bör ju inte göra som man gjort om det föreligger så klara uttalanden som i det här fallet från riksdagens sida om hur saken skall handläggas.

Vad beträffar den internationella miljövården, som vi också omnämner i utskottsbetänkandet och som har apostroferats i svaret, vill jag säga att därmed avsåg man från utskottets sida närmast miljövården i Sovjetunionen, vilket mycket klart framgår av det uttalande som jag då själv gjorde i debatten. Jag sade:

"Nu är det emellertid inte bara för bevakningen av jordbruksekonomiska intressen som en lantbruksrepresentant för öststaterna är önskvärd. Vi har ett betydande intresse av att skapa kontakt även på miljövårdens,

naturvårdens och näralliggande områden, inte minst med Sovjetunionen. När jordbruksutskottet år 1971 besökte Sovjetunionen, fann vi där ett betydande intresse för naturvårds- och miljövårdsfrågorna. — — Därför bör de kontakter som redan har tagits förstärkas.”

Det är alltså utsagt hur klart som helst att vi avsåg Sovjetunionen och öststaterna — det gällde icke Nairobi.

Här föreligger nu ett riksdagsbeslut som fattats i år med 142 röster mot 124 — ett beslut som klart och tydligt säger ifrån att det bör inrättas en ny tjänst som lantbruksrepresentant i öststaterna med förtur för Moskva. Lika klart sägs det ifrån att de nuvarande tjänsterna i Bonn, Bryssel och Washington bör bibehållas och att de alltjämt fyller ett angeläget syfte. Man kan alltså inte missta sig på att riksdagsbeslutet innebär dels ett bibehållande av de nuvarande tjänsterna, dels en förstärkning med en ny befattningshavare.

Jordbruksutskottets betänkande nr 1 för i år ger mycket klart besked om hur denna fråga enligt utskottets majoritet borde lösas. I den debatt som följde på betänkandet och som återfinns i riksdagens protokoll från den 23 mars i år gavs också klart besked om hur riksdagsbeslutet skall tolkas och om dess innehåll. I den debatten sade jag själv bl. a. följande:

”Det är mot bakgrund av dessa fakta vi skall se jordbruksutskottets begäran om en ny representant, lämpligen placerad i Moskva, utöver dem vi tidigare har på västsidan.”

Klarare kan det inte sägas att det gällde en tjänst utöver dem vi nu har. De partier som då bildade majoritet här i riksdagen hade den uppfattning som jag gav uttryck åt, och därför kan det slås fast att riksdagen den dagen beställde en utökad lantbruksrepresentation utöver den som tidigare fanns. För det ändamålet beslöt man också bevilja ett ökat anslag på 250 000 kronor.

Vid utskottsbetänkandet fanns det emellertid en reservation från regeringspartiets representanter, i vilken tanken framkastades att det framdeles kunde vara önskvärt med en representant i Nairobi, där miljövårdssekreteriatet skall placeras. Det framställdes inget formellt krav på en sådan representant, men reservanterna sade sig utgå från att Kungl. Maj:t i samband med prövningen av frågan skulle beakta jämväl möjligheterna till omplacering av befintliga befattningar. Reservationen avslogs av riksdagen med den betydande majoritet som jag förut har nämnt.

Hur har nu dåvarande jordbruksministern handlat? Jo, han har icke effektuerat riksdagens klart uttalade mening och beslut om en förstärkning av nuvarande befattningar med en ny sådan placerad på östsidan. I stället har han effektuerat den avslagna reservationens anda och mening. Det är rätt anmärkningsvärt. Och det belopp på 250 000 kronor som riksdagen beviljade för en öststatsrepresentant skall förmodligen användas till representationen i Nairobi. Men riksdagen har inte begärt någon tjänst i Nairobi och inte heller beviljat något anslag till den. Ej heller har frågan om en sådan tjänst behandlats i utskottet eller varit upptagen i någon motion till utskottet. Jag menar därför att det kan starkt ifrågasättas om ett statsråd bör handla på sätt som här skett, när det finns så klara anvisningar från riksdagen om ett helt annat handlingssätt.

Nr 140

Tisdagen den
27 november 1973

*Ang. lantbruks-
representationen
vid svenska be-
skickningar i
utlandet*

Tisdagen den
27 november 1973

*Ang. lantbruks-
representationen
vid svenska be-
skickningar i
utlandet*

Nu kan emellertid jordbruksministern reparera sin företrädares felaktiga handlande genom att återbesätta tjänsten i Bonn. Det provisorium som man nu har tänkt sig i departementet och som nämns i interpellationssvaret är icke jämförbart med en permanent tjänst och kan enligt min mening inte godtas. Till nästa år bör därför under vederbörande punkt i jordbrukshuvudtiteln upptas en tjänst som lantbruksrepresentant i Bonn. Vår betydande handel med Västtyskland motiverar att en sådan tjänst inrättas, särskilt som vår handelsöverenskommelse med EG-marknaden innebar en försämring för jordbrukets vidkommande. Jag tycker att regeringen skall vara angelägen om att undvika att försämma våra förbindelser med Västtyskland ännu mera.

Herr talman! Med det anförda har jag velat ange mina synpunkter på regeringens handlingssätt i detta fall men tackar ändå statsrådet Lundkvist för att han här har velat svara på en fråga som hört till hans företrädares ärenden.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Det har verkligen inte varit förenat med några samvetsbetänkligheter eller svårigheter för mig att lämna det svar som herr Hansson i Skegrie här erhållit. Självfallet är svaret en redovisning av en ståndpunkt om vilken regeringen är helt ense.

När jag fick anledning att fundera närmare över denna fråga så fann jag att riksdagen hade uttalat flera önskemål som inte kunde rymmas inom ramen för det antal representanter som vi hade möjligheter att tillsätta. Det blev därför så som riksdagen själv hade uttalat önskemål om, nämligen att regeringen fick försöka göra avvägningen i vad gällde placeringen av de representanter som stod till förfogande. Och då uppfattade inte regeringen saken så att det intresse för miljöfrågorna som hade uttalats i jordbruksutskottet enbart var knutet till miljöfrågorna i Sovjetunionen, utan regeringen föreställde sig att det intresset gällde miljöfrågorna i största allmänhet och utvecklingen på miljövärdens område överallt i världen. Och mot den bakgrunden fann regeringen det naturligt att placera en man i Nairobi. Därigenom kunde vi också tillgodose ett annat önskemål som uttalats av utskottet, nämligen att följa utvecklingen även i andra delar av världen. Och med den förskjutning av intressena i Västeuropa som ändå har skett mellan Bonn och Bryssel samt med möjligheterna att arrangera på det sätt som jag har redovisat i svaret kunde vi också med de fyra utsedda representanterna -- placerade i Washington, Bryssel, Moskva och Nairobi -- tillgodose de olika intressen som riksdagen uttalat. Och med det intima samarbete som vi i många sammanhang har med Västtyskland är jag övertygad om att vi med arrangemanget i Bonn inte på något sätt har stört vårt goda förhållande med Västtyskland.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Jag är inte alls förvånad över att man från regeringens sida nu försöker smita undan med vad jag vill kalla för billig advokatyr. Var och en som kan läsa innantill kan ju själv se att här föreligger en klart uttalad mening och att riksdagens beslut innebar ett bibehållande av de

tjänster som då fanns -- alltså i Washington, Bryssel och Bonn -- samt därutöver att en ny tjänst skulle inrättas som lantbruksrepresentant i Öststaterna. Det är så klart inskrivet som det över huvud taget kan bli. Här har departementet försökt att sno sig undan och få det önskemål tillgodosett som reservanterna framförde och som kanske var mera tilltalande för regeringen. Det må vara regeringens sak -- jag skall inte polemisera med nuvarande jordbruksministern om det; han är oskyldig i sammanhanget, och han skall därför inte behöva svara för en dålig sak som han inte är skuld till. Jag vill emellertid ge honom ett gott råd: att inte vara lika självsvaldig som sin företrädare när det gäller att omsätta så klart uttalade meningar och beslut från riksdagen som det här är fråga om. Så handlar regeringen helt enkelt inte. Det här är, tycker jag, något av ett politiskt pojkestreck. Det finns ett klart besked om hur beslutet skall tolkas och hur det skall utföras.

Som jag nämnde accepterade jordbrukarna i vårt land EG-överenskomsten, trots att de hade klart för sig att den innebar en försämring för deras vidkommande i handeln med väststaterna. De biträdde förslaget ändå, därför att de ansåg att en enig uppslutning låg i hela samhällets intresse. Beslutet innebar alltså en försämring. Därför är det beklagligt att regeringen ytterligare försämrar det genom att minska representationen.

Provisoriet i all ära -- och jag har all respekt för dugligheten hos den person som skall omhändera detta -- men två månader om året kan inte på något sätt ersätta en helårstjänst i Bonn. Därför tycker jag att jordbruksministern gör klokt i att i nästa års budget återbesätta tjänsten i Bonn. I annat fall tror jag att regeringen motionsvägen årligen kommer att bli påmind om denna för regeringen mindre hedrande handläggning av ett så klart riksdagsbeslut.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag har fått uppfattningen att vi alla här i riksdagen är överens om att vad som händer ute i världen när det gäller miljöfrågorna är utomordentligt angelägna ting. Jag är därför förvånad över att herr Hansson i Skegrie är så angelägen att säga att den disposition som regeringen gjort av krafterna när det gäller lantbruksrepresentationen är så dålig.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! I samband med behandlingen av ärendet framhöll vi miljövärdningsintressena och sade mycket bestämt ifrån att det var viktigt att man handlade den frågan på rätt sätt. I debatten sade jag själv att utskottsmajoriteten inte hade någonting emot en representant också i Nairobi men att denne i så fall inte kunde rubriceras som lantbruksrepresentant -- det var det man begärde -- utan måste rubriceras som specialdestinerad miljövärdningsrepresentant. Jordbruket bör i alla fall inte belastas med att även representanter för andra uppgifter skall påverka antalet behövliga speciella lantbruksrepresentanter med nu vedertagna arbetsuppgifter, anförde jag då. Förslaget om en miljövärdningsrepresentant i Nairobi hade inte framförts i utskottet, och utskottet kunde inte ta någon ställning till denna tjänst. Om begäran om tjänsten hade framförts

Tisdagen den
27 november 1973

*Ang. lantbruks-
representationen
vid svenska be-
skickningar i
utlandet*

i utskottet är det möjligt att den tjänsten hade tillstyrkts vid sidan om en lantbruksrepresentant i Sovjet.

För egen räkning är jag positiv också till att vi skall ha en miljörepresentant, men den borde ha kommit efter ett annat beslut och inte i stället för en begärd och beslutad tjänst som lantbruksrepresentant.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner
nr 203 till försvarsutskottet.
nr 204 till skatteutskottet och
nr 205 till försvarsutskottet.

§ 7 Föredrogs och hänvisades berättelsen nr 20 till utrikesutskottet.

§ 8 Föredrogs och hänvisades motionerna nr 2173—2177 till skatteutskottet.

§ 9 Föredrogs, men bordlades åter skatteutskottets betänkanden nr 61 och 63—66, justitieutskottets betänkande nr 36, lagutskottets betänkanden nr 32, 34 och 37, socialutskottets betänkanden nr 26 och 28, kulturutskottets betänkanden nr 42 och 43, trafikutskottets betänkande nr 23, jordbruksutskottets betänkanden nr 47—49 samt näringsutskottets betänkande nr 54.

§ 10 Herr tredje vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle kulturutskottets betänkanden nr 42 och 43 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 11 Interpellation nr 163 ang. riksdagens handlingsfrihet i energipolitiska frågor

Ordet lämnades på begäran till

Herr SJÖNELL (c), som yttrade:

Herr talman! I en tidigare under denna riksdagssession till herr industriministern ställd interpellation, som ännu ej hunnit besvaras, har jag upptagit en fråga berörande landets energiförsörjning. Interpellationen grundades på den uppfattningen att ställningstaganden i energipolitiska frågor ytterst ankommer på riksdagen. Emellertid finns det tecken på att riksdagens ställningstaganden föregrips och binds av den politik statens vattenfallsverk driver med framför allt taxesättning på elkraft som instrument. Under året har en debatt i denna fråga ägt rum i Teknisk Tidskrift, och nu senast har tidskriften Ny Teknik rapporterat att "Statens Vattenfallsverk har i flera fall gjort upp hemliga avtal med kommunägda kraftbolag för att styra den svenska kraftutbyggnaden efter egna linjer — — —. Avtalen är ett sätt för Vattenfall att utan dröjsmål driva fram kärnkraftverken, som Vattenfall anser nationalekonomiskt mer motiverade" (än s. k. mottrycksverk).

Bakgrunden till denna diskussion är två huvuduppfattningar i fråga om vår energiförsörjning under de närmaste decennierna. Den ena, som representeras av Vattenfall, är att den del av vår energiförsörjning som ej kan täckas med vattenkraft snarast bör, till så stor del som möjligt, tillgodoses genom produktion av elkraft i stora kärnkraftverk. Den andra innebär att den vidare utbyggnaden av kärnkraftverken bör få anstå till dess säkerhetsfrågan är tillfredsställande löst och att under tiden energiförsörjningen, utöver vattenkraften, bör baseras på decentraliserade mottrycksverk med konventionella energikällor olja, kol och avfallslutar. Det är att märka att tillförlitliga grunder för ekonomisk jämförelse mellan dessa alternativa lösningar ej finns för närvarande. Avgörandet måste bli politiskt och grundat på hänsyn till flera viktiga faktorer såsom säkerhet, miljö, ekonomi och beredskap mot politiska och militära störningar utanför vår kontroll.

Det måste anses synnerligen angeläget att största möjliga handlingsfrihet bibehålles för riksdagen innan de avgörande politiska besluten fattas. Om det är riktigt att Vattenfall skulle driva en taxepolitik som genom hemliga rabatter skulle göra byggandet av kommunala värmekraftverk för alternativt kol eller olja olönsamt är det uppenbart att en sådan politik obehörigt ingriper på riksdagens beslutsområde.

Med hänvisning till vad som anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsministern rikta följande fråga:

Avser regeringen att vidtaga åtgärder för att tillgodose önskemålet att bibehålla största möjliga handlingsfrihet i energipolitiska frågor till dess beslut i dessa frågor fattats i riksdagen?

Denna anhållan bordlades.

§ 12 Interpellation nr 164 ang. fördelningen av anslag för rehabilitering av alkohol- och narkotikamissbrukare

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Kungälv (s), som yttrade:

Herr talman! Under de två senaste åren har riksdagen i olika omgångar beslutat att höja anslaget med tillsammans 1 400 000 kronor till bl. a. organisationer som arbetar med alkohol- och narkotikaskadade personer.

Dessa pengar var delvis avsedda att användas till olika organisationer som arbetar för rehabilitering av alkohol- och narkotikaskadade personer.

Socialutskottet framhöll såväl 1971 som 1972 att medel bör komma i fråga för frivilliga insatser för rehabilitering av alkohol- och narkotikamissbrukare, inte minst då det tar sig uttryck i experiment med nya behandlingsformer. 1972 förordade riksdagen på hemställan av socialutskottet att ett nytt anslag skulle ställas till förfogande för ändamålet. Redan hösten 1972 (propositionen 67 år 1972) kom på regeringens förslag ett anslag på 300 000 kronor, som skulle ställas till socialstyrelsens förfogande för stöd av olika försök med nya vård- och behandlingsformer för narkotikamissbrukare. En uppräknning av anslaget till länksorganisationer m. fl. med 600 000 kronor skedde sedan när statsverksproposi-

tionen avlämnades i januari 1973. Senare på året föreslogs i samband med behandlingen av brottskommissionens förslag (propositionen 115 år 1973) ytterligare 500 000 kronor, som skulle anvisas för bidrag till kommuner och till organisationer som sysslar med rehabilitering av narkotikaskadade personer.

Det råder tydligen stor osäkerhet om hur dessa pengar skall användas. Till organisationer som DKS (De kristna samfundens nykterhetsrörelse), som genom sina Ria-byråer (Rådgivning i alkoholfrågor) bedriver ett arbete på ca 20 ställen i landet, eller Lewi Pethrus' stiftelse för filantropisk verksamhet med Nalen och Strandgården, har hittills inga anslag utgått. Behovet av ekonomiskt stöd till dessa organisationer är naturligtvis stort. Eftersom man kan befara att förhållandena är likartade för andra organisationer behöver ett klarläggande ske.

I ett läge då alkohol- och narkotikaskadorna är stora och svårbemästrade bör samhället ta till vara de krafter som arbetar i denna riktning. Varje person som räddas är en vinning både för den enskilde och samhället. Ibland kan också enskilda organisationer genom sin flexibilitet och sitt engagemang nå längre än samhällets institutioner. I varje fall är det ett utomordentligt komplement. Det var uppenbarligen också riksdagens mening när beslutet fattades.

Med hänvisning till det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr socialministern framställa följande frågor:

1. Är statsrådet beredd att redogöra för statens bidrag till enskilda organisationer, som i sitt arbete verkar för rehabilitering av alkohol- och narkotikaskadade personer i enlighet med riksdagens beslut 1972 och 1973?

2. Är statsrådet, om riktlinjerna till socialstyrelsen anses oklara, beredd till ett klargörande?

Denna anhållan bordlades.

§ 13 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 201 angående godkännande av avtal mellan Sverige och Danmark för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.

§ 14 Anmäldes och bordlades

Utbildningsutskottets betänkanden

Nr 47 i anledning av motioner angående läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan

Nr 48 i anledning av motioner om utvärdering av anordningen fritt valt arbete på grundskolans högstadium m. m.

Nr 49 i anledning av motion om tystnadsplikt för skolkuratorer

Nr 50 i anledning av motion angående grundskolans lokalutformning

Nr 51 i anledning av motion om åtgärder till stöd för sommarverksamhet för barn i skolmognadsklass

Nr 52 i anledning av motion angående representation i styrelse för specialskola

Nr 53 i anledning av motion om uppföljning av det inre arbetet inom
specialskola

Nr 54 i anledning av motioner angående yrkesstudier m. m. för lärare
i gymnasieskolan

Nr 140

Tisdagen den
27 november 1973

Näringsutskottets betänkande

Nr 63 i anledning av propositionen 1973:145 om samgående mellan
postbanken och Sveriges kreditbank jämte motioner

§ 15 Anmälades och bordlades motionerna

Nr 2178 av fru *Hambraeus m. fl.*

Nr 2179 av herrar *Hamrin* och *Ekinge*

Nr 2180 av herr *Hovhammar m. fl.*

Nr 2181 av herr *Hovmmar m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:170 angående
utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74

Nr 2182 av herr *Ahlmark*

Nr 2183 av herr *Sjöholm m. fl.*

avlämnade i anledning av skrivelse 1973:19 från riksdagens förvaltnings-
styrelse angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

§ 16 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framställdes, nämligen

den 26 november av

Nr 340 Herr *Björck* i Nässjö (m) till herr försvarsministern angående
tillverkningen av flygplanet 37 Viggen:

Vill herr försvarsministern lämna ett klarläggande besked om de
tidningsuppgifter som förekommit om en nedskärning av tillverk-
ningen av flygplan 37 Viggen?

Nr 341 Fru *Hambraeus* (c) till herr kommunikationsministern om
åtgärder mot fortsatt upprivande av järnvägsräls:

Är kommunikationsministern villig, bl. a. med tanke på knapphe-
ten på olja, att se till att SJ omedelbart slutar riva upp järnvägsräls?

Nr 342 Herr *Werner* i Tyresö (vpk) till herr försvarsministern om
åtgärder för att minska förbrukningen av flytande bränsle inom försvaret:

Kan statsrådet upplysa om åtgärder vidtagits inom krigsmaktens
verksamhetsområde i syfte att minska förbrukningen av flytande
bränsle motsvarande vad som vidtagits respektive planeras inom det
civila?

Nr 140

den 27 november av

Tisdagen den
27 november 1973

Nr 343 Fru *Mogård* (m) till herr utbildningsministern angående klassernas storlek i grundskolan och gymnasieskolan:

Anser statsrådet att klasser med mer än 30 elever skall få förekomma i grundskolan och gymnasieskolan?

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 16.50.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert